

MOSKVA VE SVĚTLE OSLAV VÝROČÍ ČESKÉHO LISTOPADU 1989

Týden od 16. do 20. listopadu 2009 se v Moskvě uskutečnil ve znamení oslav 20. výročí listopadové „sametové“ revoluce 1989. Zúčastnila se jich delegace Česko-ruské komise historiků a archivářů z Prahy složená z pracovníků Historického ústavu AV ČR, v. v. i., Jana Němečka (předsedy komise), Emila Voráčka (vědeckého tajemníka komise), Radomíra Vlčka a také Vratislava Doubka z Ústavu politologie Filozofické fakulty UK.

První významnou akcí se stala mezinárodní vědecká konference *Transformační procesy v zemích střední a jihovýchodní Evropy na přelomu věků: dvacet let historické zkušenosti (1989–2009)*, kterou pečlivě připravil a zorganizoval Institut slavjanovedení Ruské akademie věd v sídle RAN na Leninském prospektu. Budiž na tomto místě připomenuto, že se konference konala ve spolupráci s velvyslanectvím České republiky v Ruské federaci a Českým centrem v Moskvě. Na závěr prvního dne jednání uspořádaly slavnostní večer, který se věnoval 20. výročí „sametové“ revoluce a byl spojen s promítáním dokumentárního filmu *Něžná revoluce*.

Konference se zúčastnili badatelé a badatelky z většiny zemí střední a jihovýchodní Evropy. Škoda, že je jaksí pravidlem, že problematika bývalé NDR, resp. transformujících se nových spolkových zemí v SRN, nebyla až na jednu výjimku zastoupena badateli z této země (výzkum se dělá především v rámci studia německých dějin, tudíž v rámci jiného geopolitického subregionu). Konference byla pojata transdisciplinárně, profesně nicméně převažovali historici, následovali kulturologové (především z Ruska) doplnění zainteresovanými filozofy, politology; bez výraznějšího zastoupení sociologů. Tematicky se oriento-

vala na analýzu a zobecnění dvaceti let zkušeností rozvoje transformačních procesů v zemích střední a jihovýchodní Evropy.

Organizátoři směřovali referáty k využití metod regionalistiky, výzkumu jednotlivých zemí. Zhodnotili průběh transformací, jejich genezi a vnitřní logiku, obecné zákonitosti (či spíše tendence?) ve vztahu k národním charakteristikám. Badatelé a badatelky se zaměřili především na politické procesy s konfliktním potenciálem, resp. průběhem, včetně rozporů uvnitř skupin, z nichž se rekrutovaly mocenské elity, a to zejména z pohledu vstupu zemí zkoumaného geopolitického prostoru do celoevropských struktur. Organizátoři předložili účastníkům k diskusi několik profilujících tezí, resp. otázek; především hypotézu o transformačních vlnách směřujících od severu k jihu, jakož i diskusi s tématem kritérií transformačních procesů ve zkoumaném teritoriu.

Symposium bylo zorganizováno tradičně; na základě *call for papers* se autoři přihlásili se svými referáty, které pořadatelé uspořádali do jednotlivých sekcí částečně organizovaných paralelně. Mírně tak zkomplikovali život zvědavému badateli, jenž by chtěl navštívit všechny diskuse. Počet ohlášených referátů sliboval spíše časovou tiseň, bohužel se však vzhledem k chřipkové vlně nedostavila řada badatelů, kteří by jistě výrazně přispěli k bohatší diskusi. Nakonec alespoň prostor pro diskusi byl odpovídající. Konference byla přesto programově nesmírně nasycená.

Pořadatelé rozčlenili jednotlivé sekce chronologicko-tematicky. Účastníci nejdříve diskutovali na téma SSSR a střední a jihovýchodní Evropa: zdroje a počátky transformací. Na ně navázala debata o Rusku a zemích regionu v průběhu transformací, poté o zvláštěnostech proměn v jednotlivých zemích regionu a téma nové orientace duchovního života.

Konferenci s obdobným obsahem se v Evropě v listopadových dnech konala celá řada. Je cenné, že na moskevském setkání vědci nevěnovali pozornost pouze otázce kolapsu režimů sovětského typu v jednotlivých zemích, resp. následující transformaci,

Z jednání česko-ruské komise; zprava J. Němeček, R. Vlček, V. Doubek, v popředí vlevo Jefim J. Pivovarov

VŠECHNA FOTA: ARCHIV HÚ AV ČR

**Chargé d'affaires
Hynek Pejcha
předává
Vladimíru
Petroviči
Kozlovovi
medaili
Za zásluhu
o české
archivnictví.**

ale soustředili se také na tehdejší politiku Sovětského svazu, resp. na důraz, jaký kladl Michail Gorbačov jako jeho čelný představitel na nezasahování do vnitřního vývoje v zemích (původně) sovětského bloku. Tento postoj a politika sehrály zásadní roli i pro formování nových vztahů na základě rovnosti v mezinárodních jednáních. Z perspektivy účasti ruských vědců bylo na první pohled zřejmé, jak silné personální pozice má v Rusku nejvýznamnější pracoviště v tomto směru – Institut slavjanovedenija RAN – pro oblast výzkumu nejnovějších dějin středovýchodní Evropy, jenž se s úspěchem zhostil přípravy a zabezpečení konference.

U střeďečního kulatého stolu vědci debatovali na téma *Česká historická rusistika a ruská historická bohemistika*. Obě strany si vyměnily poznatky o stavu výzkumů v těchto oblastech. Vedle historiografických přehledů o nejnovější produkci zazněly i podnětné srovnávací příspěvky o odrazu výše uvedených témat v diplomových pracích studentů ruských i českých vysokých škol. Následně se uskutečnilo vlastní společné zasedání české a ruské části Česko-ruské komise historiků a archivářů. České straně byl představen nový předseda ruské části prof. Jefim Josifovič Pivovar, rektor Ruské státní humanitní univerzity v Moskvě, který nahradil dlouholetého předsedu komise akademika Grigorije Nikolajeviče Sevostjanova, jenž svou funkci opouští v důsledku těžké nemoci. Zúčastnění projednávali další spolupráci, tentokrát v širší tripartitní formě, kdy by byla navázána spolupráce s obdobnou Slovensko-ruskou komisí na bázi společných zasedání, která by se pořádala v tříletém intervalu. Všichni zainteresovaní se proto sejdou na společném zasedání slovenské a ruské strany Slovensko-ruské komise, jež se uskuteční na podzim příštího roku v Bratislavě, aby tento efektivnější model spolupráce projednali.

Večerní neformální setkání na téma sametové revoluce v Muzeu a společenském centru Andreje Sacharova připravilo České centrum v Moskvě zejména díky aktivitě jeho ředitelky Vlasty Smolákové, která

celý týden věnovaný výročí listopadu 1989 organizovala. Po úvodním promítání úryvků z Originálního videožurnálu z listopadu 1989, představení obrazové publikace Josefa Koudelky *Invaze 68* a knihy *1989. Desět let historii, kotorye prošly skvoz' steny* následovala beseda českých historiků (členů komise) s ruskou veřejností. Akce k výročí „sametové“ revoluce se konaly i v rámci Slovenského institutu v Moskvě. Opět za české účasti, když 19. listopadu E. Voráček představil knihu ruské historičky Elly Zadorožnjuk *От крушения Пражской весны к триумфу бархатной революции*; následovalo představení filmu *Občan Havel's* komentářem publicisty Jiřího Černého.

Závěrečnou akcí v rámci moskevského zasedání česko-ruské komise – možná trochu hektického (byť i v tomto akcemi naplněném programu se podařilo najít si chvíli k návštěvě ruských archivů a k nezbytnému nákupu nové literatury) – bylo předání medaile *Za zásluhu o české archivnictví*, kterou Ministerstvo vnitra ČR udělilo vedoucímu Federální archivní agentury Ruské federace a místopředsedovi česko-ruské komise historiků a archivářů Vladimíru Petroviči Kozlovovi za přínos k rozvoji česko-ruských vztahů v archivnictví a historiografii. V. P. Kozlov se zasloužil o přípravu jednání o návratu některých trofejních fondů do České republiky i o výměně digitálních kopií mezi oběma zeměmi. Slavnostní akt se uskutečnil za účasti špiček ruského archivnictví, zástupců Česko-ruské komise historiků a archivářů J. Němečka a E. Voráčka a českých diplomatů v pátek 20. listopadu na velvyslanectví ČR v Moskvě, kde V. P. Kozlov převzal medaili z rukou chargé d'affaires Hynka Pejchy. Setkání bylo mj. i příležitostí k diskusi zúčastněných o pokračování příprav česko-ruské smlouvy týkající se spolupráce archivních odborů obou ministerstev zahraničních věcí při zpřístupňování dokumentů. ■

JAN NĚMEČEK a EMIL VORÁČEK,
Historický ústav AV ČR, v. v. i.